

**TÜRKÇE “DE/DA” VE “Kİ” BAĞLAÇLARININ YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ
ÇEVİRİYLE FRANSIZCAYA AKTARIMI: ORMAN YANGINI HABERLERİ
ÖRNEKLEMİNDE BİR İNCELEME**

Onur ÖZCAN*

Ceylan YILDIRIM YAŞAR**

Öz

Günümüzde sayısı giderek artan ve iklim değişikliğinin sonuçlarından biri olarak değerlendirilen orman yangınları, ulusal ve uluslararası düzeyde yoğun medya ilgisine konu olmaktadır. İletişim ve erişimin hızla geliştiği çağımızda, bu tür haberlerin çok dilli aktarımı giderek daha da önem kazanmaktadır. Bu çalışmada, orman yangını ile ilgili Türkçe haber metinlerinde sıklıkla kullanılan ve birden fazla anlama sahip olan “de/da” ile “ki” bağlaçlarının yapay zekâ destekli çeviri aracılığıyla Fransızcaya aktarımının incelenmesi amaçlanmaktadır. Özellikle söylem odaklı metin yapısıyla öne çıkan Fransızca, bağlaç işlevlerini farklı yapılarla ifade etmesi nedeniyle hedef dil olarak seçilmiştir. Türkçe-Fransızca dil çiftinde yapılan bu inceleme, elde edilen bulgular doğrultusunda geliştirilecek öneriler aracılığıyla hem bu dil çiftinde çalışan çevirmenlere hem de çevirmen adaylarına fayda sağlamayı hedeflemesi bakımından önem arz etmektedir. Bu bağlamda, çalışmada, “Türkiye, orman yangını, çevre, iklim değişikliği ve küresel ısınma” anahtar sözcükleriyle yapılan tarama neticesinde ulaşılan çevrimiçi Türkçe haber metinlerinde sık kullanılan “de/da” ve “ki” bağlaçlarının bir yapay zekâ aracı olan ChatGPT 4.0 tarafından Fransızcaya aktarımına odaklanılmaktadır. İnceleme, Türkçe haber metinlerinin Fransızcaya çevrilmesi talebine dayanan basit istem ve ilgili bağlaçların kullanım özelliklerini gözetken çeviri talebine dayanan bağlam temelli isteme göre şekillenen ChatGPT 4.0 çevirileri üzerinden yapılmıştır. İnceleme neticesinde elde edilen bulgular, Katharina Reiss’in çeviri eleştirisi yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, kısa ve açık yapılarda anlam aktarımının genel olarak uygun olduğunu; ancak uzun, çok katmanlı ve bağlam yüklü cümlelerde bağlaçların söylemsel işlevlerinin kaybolabileceğini göstermiştir. Özellikle “de/da” bağlacının ekleme ve vurgu; “ki” bağlacının ise açıklama ve vurgu işlevleri erek dilde çoğu zaman tam olarak sağlanamamış ve bu durum son düzeltme sürecinin süresini ve kapsamını artırmıştır. Böylece bu

Araştırma Makalesi

Date Received (Geliş Tarihi): 24.11.2025

Date Accepted (Kabul Tarihi): 29.06.2026

DOI: 10.58306/wollt.1829736

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi (Ankara, Türkiye), e-mail: onurozcan@gazi.edu.tr, ORCID: [0000-0002-4965-1627](https://orcid.org/0000-0002-4965-1627).

** Doç.Dr., Hacettepe Üniversitesi Mütercim ve Tercümanlık Bölümü Fransızca Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı (Ankara, Türkiye), e-mail: ceylany@hacettepe.edu.tr, ORCID: [0000-0001-8456-0299](https://orcid.org/0000-0001-8456-0299).

çalışmayla, doğal afet söylemi gibi hassas içeriklerde bağlaç temelli söylem işlevlerinin yapay zekâ destekli çeviri aracılığıyla ne ölçüde karşılanabildiğine dair eleştirel bir değerlendirme sunulmaya ve çeviri sonrasında insan müdahalesinin gerekliliği ve çerçevesi açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Yapay Zekâ Destekli Çeviri, bağlaç, haber çevirisi, ChatGPT, orman yangını*

AI-ASSISTED TRANSLATION OF TURKISH CONJUNCTIONS “DE/DA” AND “KI” INTO FRENCH: A CASE STUDY ON FOREST FIRE NEWS

Abstract

Forest fires, which are increasing in number and are considered one of the consequences of climate change, are receiving intense media attention at both the national and international levels. In this age of rapidly developing communication and access, the multilingual transmission of such news is becoming increasingly important. This study aims to examine the artificial intelligence(AI)-assisted translation of the conjunctions “de/da” and “ki,” which are frequently used in Turkish news texts related to forest fires and have multiple meanings. French, which stands out for its discourse-oriented text structure, was chosen as the target language because it expresses conjunction functions with different structures. This study, conducted on the Turkish-French language pair, aims to benefit both translators working in this language pair and aspiring translators through recommendations developed based on the findings. In this context, the study focuses on the translation into French of the conjunctions “de/da” and “ki,” which are frequently used in Turkish online news texts retrieved through keyword searches “Türkiye, forest fire, environment, climate change, global warming”, as rendered by ChatGPT 4.0, an AI tool. The analysis was conducted on ChatGPT 4.0 translations generated in response to two types of prompts: a simple request to translate Turkish news texts into French, and a context-based request that considered the usage characteristics of the relevant conjunctions. The findings were evaluated according to Katharina Reiss's approach to translation criticism. The findings demonstrated that meaning transfer is generally appropriate in short and clear structures. However, it was observed that the discursive functions of conjunctions are often lost in long, multi-layered, and context-laden sentences. In particular, the functions of the conjunction “de/da” for addition, emphasis, and comparison, and the conjunction “ki” for justification and quotation, were often not fully conveyed in the target language, which increased the duration and scope of the final revision process. Thus, this study aims to provide a critical assessment of the extent to which conjunction-based discourse functions can be achieved through AI-assisted translation in sensitive content such as natural disaster discourse, and to reveal the necessity and scope of human intervention after translation.

Keywords: *AI-Assisted Translation, conjunction, news translation, ChatGPT, forest fire*

1. Giriş

21. yüzyıl yaşantısında iletişim ve erişim ihtiyacının, küreselleşmenin etkisiyle vazgeçilemez bir duruma geldiği söylenebilir. Öyle ki bireyler, ister araştırma sonucunda ister anlık ve istemsiz bir şekilde herhangi bir bilgiye ve söz konusu bilginin içerdiği alt-üst olgulara ulaşabilmektedirler. Bu bağlamda, okuduğu, izlediği, duyduğu ya da merak ettiği bir bilgi çerçevesinde hızlıca araştırmaya girişme eylemi teknoloji çağının getirdiği sonuçlardan biridir. Bilgi verme ve bilgilendirme amacı taşıyan haberlerin bu duruma örnek teşkil ettiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte, haber metinleri oluşumu bakımından kendi içinde birçok özellik taşımaktadır. Bağlaçlar da bunlardan biridir. Şükran Dilidüzgün, bağlaçların cümledeki anlam ilişkilerini daha açık ve belirgin hale getirmede üstlendikleri rolü şu sözlerle ifade etmektedir: “Metin içindeki olaylar ve durumlar arasındaki ilişkiler bağlayıcı yapılarla gerçekleştirilebilir. Bağlayıcı alt türü olarak bağlaçlar, metnin küçük ölçekli yapısında ardışık sözcükler arasındaki anlamsal ilişkilerinin metnin alıcısı, yani okuyucusu ya da dinleyicisi tarafından açık olarak algılanmasını sağlayan belirginleştirici öğelerdir” (2008:66). Dolayısıyla, bağlaçların açıklık ve anlaşılabilirlik açısından önemi gözetildiğinde, haberlerin amaç ve işlevlerine uygun bir şekilde algılanıp yorumlanmasında bağlaçların kritik bir rolü vardır.

Haber metinlerindeki bağlaçlar ilk kaleme alındığı dilde ne kadar önemli ise, aktarılacağı diğer dillerde de o kadar öneme sahiptir. Bu nedenle, bağlacın kaynak metinde üstlendiği işlev ve rolün erek dilde de sağlanması önem arz etmektedir. Günümüzde insanlar yerel ve ulusal basının yanı sıra uluslararası basından da bilgi edinmektedirler. Bu bağlamda, farklı ülkelerde olup bitenler haberler aracılığıyla takip edilebilmektedir. Haberlerin kişinin yalnızca ana dilinde anlamlandırılabilmesi durumunda, çeviri eylemi bir çözüm aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Dijital çağ, yüksek teknoloji ya da yapay zekâ çağı olarak adlandırılan günümüz çağında, otomatik çeviri araçları haber metinlerinin içeriğine ilişkin bilgi alışverişinde birçok görev yerine getirebilmektedir. Özellikle yapay zekâ destekli çeviri araçlarında kullanıcılar, diledikleri bilgiyi birçok farklı dile çevirebilmekte, hatta istem özelliği olan başka bir deyişle sohbet robotu olanlarla birlikte istedikleri bağlamda çeviri taleplerini iletebilmektedirler. Bunun sonucunda, duruma göre, kaynak metne uygun ve eşdeğer bir çeviri metni üretimi gerçekleştirilebilmektedir. Metin türüne, bağlama, amaç ve işleve uygun bir makine çevirisi veya yapay zekâ destekli çeviri önerilemediğinde ise son düzeltme işlemi ile çeviri sorunları giderilerek nitelikli çeviri üretimi sağlanabilmektedir.

Ülkeler bir yandan Birleşmiş Milletler’in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri¹ çerçevesinde politikalarını güncellemeye devam ederken, diğer yandan iklim değişikliğinin sonucu olarak sayıca artan doğal afetlere yönelik önlemler almaya devam etmektedirler. Dolayısıyla toplumlar giderek doğayı, hayvanı, insanı ve çevreyi yaşantılarında merkeze alma yoluna gitmektedirler. Reuters

¹<https://sdgs.un.org/goals>

Enstitüsü'nün 2024 yılına ait ve Brezilya, Fransa, Almanya, Hindistan, Japonya, Pakistan, İngiltere ile ABD'yi kapsayan iklim değişikliği raporunda² dikkat çekici bulgulardan biri, kamuoyunda 'iklim algısındaki durağanlık' olgusudur. Ancak 2025 yılında özellikle Türkiye'de yaşanan orman yangınları başta olmak üzere, dünya genelindeki afetlerin doğa, çevre ve iklim algısını yeniden toplumun odağına taşıdığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda, bireyler, yukarıdaki konular hakkında haberler aracılığıyla birçok dilde bilgi edinmektedirler. Dolayısıyla uluslararası anlık bir bilgi edinme sürecinde otomatik çeviriye ihtiyaç duyulabilmektedir. Otomatik çevirinin doğruluğunun, uygunluğunun ve kabul edilirliliğinin kontrol edilmesi gerekliliği de son düzeltme sürecini gerekli hale getirmektedir.

Dünyanın, toplumların ve bireylerin gündemini ilgilendiren haber metnlerinin çevirisi, çeviribilim alanında günümüzde önemli bir çalışma alanı olmaya devam etmektedir. Suçin (2014) *Haber Çevirisi* adlı kitabında, Arapça-Türkçe dil çifti çerçevesinde haber metinleri çevirisini ele almıştır. Özcan ve Bokaie (2022), haber çevirisinin dört işlev modeli çerçevesinde incelenmesine dayanan makalelerinde, Fransızca ve Türkçe haber metinlerinde işlevsel ve anlamsal değişiklikleri değerlendirmişlerdir. Ünsal (2019), haber dili ve çevirisine odaklandığı makalesinde, haber metnlerinin türlerini yapısal ve kültürel açıdan incelemiş ve bu metinlerin çevirisinin zorlu bir uğraş olduğuna dikkat çekmiştir. Türkmen ve Koçlu Maman (2024), yapay zekâ aracılığıyla ideolojik bir konuda üretilen haber metninin başka bir dile çevirilerinin, ChatGPT 4.0 ile röportaj ve akademik çalışmalar çerçevesinde tarafsızlık bakımından incelenmesine odaklanmışlardır. Arslan (2023), haber metinleri çevirisine odaklandığı makalesinde, haber metnlerinin karmaşık yapısına değinmiş ve bu metinlerin yeniden üretim süreçlerinde çevirmenin rolünü değerlendirmiştir. Şevik (2023), haber metni çevirisinde paralel metinlerin önemini ele aldığı çalışmada, öğrencilerin haberlerin bağlamlarına ilişkin paralel metinleri okumuş olmasının üretilen çeviri metinlere etkisini ele almıştır. Can ve Sezer (2018), haber çevirilerinin yerleştirilmesini konu alan makalelerinde, haber çevirilerinde metinlerin erek dil kültür değerlerine sadeleşme yanı sıra erek dile direnç gösteren özgün metnin özelliklerini koruma durumlarını çevirmen-gazeteci kimliği çerçevesinde irdelemişlerdir.

Dünyanın gündemini oluşturan olayların aktarımının önemini ya da önemli haber ajansların haberlerinin çevirisini ele alan çalışmalar da mevcuttur (Bielsa ve Bassnet, 2008; Davier, 2017). Roberto A. Valdón'un (2021) editörlüğünü yürüttüğü *Journalistic Translation Research Goes Global* adlı kitap, Boulanger ve Gagnon (2020), Riggs (2020), Guerrero (2021); Kamyants (2020), Gu ve Tipton (2020) Abudayeh ve Dubbatı (2020), Havumetsä (2020) ve Đorđević'in (2020) basın çevirisi bağlamında ele aldıkları makaleleri kapsamaktadır. Ayrıca, Esperança Bielsa'nın editörlüğünü yaptığı *The Routledge Handbook of Translation and Media* adlı kitapta, çeviri ve medya arasındaki ilişki, kültür, tarih,

²<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/climate-change-and-news-audiences-report-2024-analysis-news-use-and-attitudes-eight-countries>

gazetecilik, yerelleştirme/uluslararasılaştırma, çeviri medya, görsel-işitsel medya gibi konular çerçevesinde ele alınmıştır (2022). Luc van Doorslaer “Journalisme And Translation” (2010a) adlı kitap bölümünde ve “The Double Extension Of Translation İn The Journalistic Field” (2010b) başlıklı makalesinde ise haber metni üretimi ve yeniden yazımında çevirinin rolünü irdelemiştir. Yuan Ping (2021), “Towards Two Decades Of Journalistic Translation Research (2000-2019): a corpus-based bibliometric study of the Translation Studies Bibliography” adlı çalışmada, yaklaşık yirmi yıllık gazetecilik çeviri çalışmalarının bibliyometrik analizini yapmış ve çalışmaların çoğunu dil, ele alındığı alan (sosyal, kültürel konular gibi) ve öne çıkan yaklaşımlar çerçevesinden değerlendirmiştir. Éric André Poirier ve Jean-Hugues Roy’nın (2023) “L’Outil Ultrad de la Presse Canadienne: la Traduction Automatique dans un Contexte Journalistique” adlı makalesinde, Kanada’da geliştirilen, özellikle gazetecilerin kullandığı bir otomatik çeviri sistemi olan *Ultrad* ile Fransızca’ya çevrilen ve editör tarafından düzeltilen 148 İngilizce haber metninin özellikleri son düzeltme kapsamında incelenmiştir.

Literatür taraması neticesinde, konu kapsamında yapılan çalışmaların haber metinleri çevirilerini belirli kuram veya yöntemler çerçevesinde ele aldığı görülmektedir. Haber metinlerinin gerek bağlaçların aktarımı gerekse yapay zekâ çevirileri açısından irdelenmesi konusunda literatürde bir eksiklik olduğu gözlemlenmektedir.

Bu çalışma ise Türkiye’deki çevrimiçi haber ve gazete internet sayfalarındaki orman yangınlarına ilişkin haber metinlerinde kullanılan “de/da” ve “ki” bağlaçlarının ChatGPT 4.0 ile Fransızca’ya çevirilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada şu sorulara yanıt aranmaktadır: Bir yapay zekâ aracı, bağlaçların cümledeki kullanımına göre işlevini, anlamını veya üstlendiği görevi ayırt ederek uygun çeviri önerisinde bulunabilir mi? Yapay zekâ aracı, birden fazla anlamı olan ve cümlede farklı işlevler üstlenebilen bağlaçların hangi anlamda kullanıldığını tespit ederek anlam ve işleve uygun bir karşılık önerebilmekte midir? Bu bağlamda, farklı anlam ve işlevler üstlenen “de/da” ve “ki” bağlaçlarının hangi anlamı üstlendiğini tespit ederek erek metinde, metin türü, bağlam, amaç, işlev vb. faktörlere uygun karşılık önerebilmekte midir? Bu sorular, Türkiye’nin gündemindeki önemli konulardan biri olan orman yangını ile ilgili haberlerde söz konusu bağlaçların yapay zekâ destekli çeviri araçlarında Fransızca’ya aktarımının incelenmesi fikrini doğurmuştur. İncelemenin kuramsal temelini Katharina Reiss’in (2000) çeviri eleştirisi yaklaşımı oluşturmaktadır. Reiss’a göre çeviri eleştirisinin çerçevesi çeviri sürecinin gereklilikleri ve değişkenliğine bağlıdır. Bu yüzden çeviri eleştirisi hem kaynak hem erek dilin güdümünde olmalıdır. Bu bağlamda, Reiss, sadece çeviri metnin dili dikkate alınarak yapılan bir çeviri eleştirisinin yetersiz olacağını vurgular. Öyle ki, kaynak metin çeviri eleştirisinde önemli rol oynar. Reiss çeviri eleştirisinde metnin türünün belirlenmesinin önemini ele alır ve metin türlerini “bilgilendirici, anlatımcı, işlemsel ve görsel-işitsel” olarak ayırır (2000: 15-48). Bunlara ek olarak, metni dil kullanımı açısından değerlendirebilmek için eleştiride anlamsal, sözcüksel, dilbilgisel ve üslup gibi dilbilimsel bileşenlerin (2000: 48-66) yanı sıra anlık bağlam, konu, zaman, yer, erek kitle

(okuyucu/dinleyici), konuşmacı/aktarıcı gibi dil dışı faktörlere (2000: 66-87) dikkat çekmektedir. Reiss (2000), bu faktörler göz önünde bulundurularak çeviri eleştirisi yapılmasını, özellikle sadece hatalarla sınırlı kalmadan bağlama vurgu yaparak gerekçe ve öneriler sunulmasını savunmaktadır. Bu faktörler gözetilerek yapılan bir eleştirinin ise yapıcı çeviri eleştirisinin kapsamını oluşturduğuna vurgu yapmaktadır. Bu bakış açısının ise yapay zekâ destekli çeviri araçlarında, bir çeviri istemi sonucunda ortaya çıkan çeviri ürüne ilişkin kullanıcı ya da çevirmen tarafından yapılan son düzeltme işleminin çerçevesine, özellikle haber-yangın metinleri ve bağlaçlar temelinde bir bakış açısı getireceği düşünülmektedir.

2. “De/Da” ve “Ki” Bağlaçları

Bağlaçların yapay zekâ aracında Türkçeden Fransızcaya nasıl çevrildiğine odaklanan bu çalışmada, bağlaçlarla ilgili yapısal ve anlamsal bilgi aktarımında Türk Dil Kurumu (TDK) yayını olan Kaynak'ın (1969) “Türkçede Bağlaçlar” başlıklı çalışmasından yararlanılmıştır. Kaynak'ın belirttiği üzere, “Bağlaçlar kelimeleri ya da cümleleri birbirine bağlayan kelimelerdir. Bağladıkları kelimeler ve cümleler arasında yakın bir anlam ilişkisi kurarlar ve bu ilişkiyi açıklarlar” (1969: 697). Yapıları bakımından bağlaçlar “tek kelime halindeki bağlaçlar” ve “birlik halinde kullanılan bağlaçlar” olmak üzere ikiye ayrılır. Tek kelime halindeki bağlaçlar “yalın” ve “birleşik” olmak üzere kendi içinde ikiye ayrılır. Birlik halinde kullanılan bağlaçlar ise iki veya daha fazla kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan bağlaçlardır (Kaynak, 1969: 697-98). Birlik halinde kullanılan bağlaçlardan olan “ki” bağlacı, açıklama yapma, nedeni açıklama ve pekiştirme olmak üzere üç farklı anlamda kullanılabilir. Ayrıca, “Kelime ve cümle bağları içinde kullanılışı en yaygın olanlardan biri de ‘ki’ bağlacı”dır (Kaynak, 1969: 705). Yanı sıra, “de/da” bağlacı, beraberlik, pekiştirme, sebep ve karşıtlık olmak üzere dört anlamda kullanılabilir (Kaynak, 1969: 704). “De” bağlacı ayrıca gerek yaygın kullanılması gerekse bağlaç veya bir ek olarak kullanılması nedeniyle farklılık göstermektedir. Bir bağlaç olarak kullanıldığında “de/da” ayrı yazılmaktadır ve cümleden çıkarıldığında anlam değişmemektedir. Bir ek görevi gördüğünde bağlandığı sözcüğe bitişik yazılmakta ve anlamı değiştirmektedir.

Bu çalışmada, haber metinlerinde yaygın kullanıma sahip olması ve birden fazla anlam, işlev veya görevde kullanılmasından ötürü bir yapay zekâ aracında aktarımın sorunsal olabileceği düşünülen “ki” bağlacı ile “de/da” bağlacı inceleme kapsamına alınmıştır. Bu bağlamda, “de/da” bağlacı, beraberlik, pekiştirme, sebep ve karşıtlık olmak üzere dört anlamda; “ki” bağlacı ise açıklama yapma, nedeni açıklama ve pekiştirme olmak üzere üç farklı anlamda kullanılmalarından ötürü (Kaynak, 1969: 704-705), çeviri sürecinde üzerinde düşünülmesi gereken bağlaçlardır. Dolayısıyla, bu bağlaçlar, cümledeki kullanımına göre farklı görev veya anlamlara sahip olmaları, özellikle de anlamsal farklılığın ayırt edilmesi açısından derin bir düşünsel değerlendirmenin gerekli olması nedeniyle inceleme nesnesi olarak öncelikli tercih nedeni olmuştur.

3. Yöntem

Çalışmanın temel veri kaynağını son üç yılda Türkiye’deki orman yangınlarını ele alan çevrimiçi gazetelerdeki Türkçe haber metinleri oluşturmaktadır. Söz konusu haberlere ulaşmak için veri bakımından zengin ve kullanıcıların sıklıkla başvurduğu Google arama motorunda tarama yapılmıştır. Bu taramada amaçlı örnekleme yöntemi izlenmiş olup “Türkiye, orman yangını, çevre, iklim değişikliği, küresel ısınma” gibi anahtar kelimeler kullanılmıştır. Bu anahtar kelimelere uygun olan söz konusu yıllarda meydana gelen yangınlara ilişkin arama motorunun sunduğu haber metinleri “de/da” ve “ki” bağlaçlarının farklı kullanımları çerçevesinde taranmış ve çalışmanın örnekleme daha fazla veri sunabilmesi açısından özellikle “de/da ve “ki bağlaçlarının ikisinin birden kullanımının fazla olduğu gözlemlenen 10 haber metni seçilmiştir. “de/da” ve “ki” bağlacı olarak toplam 21 bağlaç çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

Haber metinlerinde “de/da” ve “ki” bağlaçlarının kullanım sıklığı göz önünde tutularak seçilen paragrafların ChatGPT 4.0’da basit istemli ve bağlam temelli isteme dayanan çevirileri talep edilmiştir. Basit istemde ChatGPT 4.0’a “Aşağıdaki metni Fransızcaya çevirir misin?” sorusu yöneltilmiştir. Bağlam temelli istemde ise iki farklı bağlaç olması ve bu bağlaçların bir cümle veya paragrafta gerek tek başlarına gerekse birlikte kullanılabilmesi nedeniyle bağlaçların kaynak metinlerdeki kullanımları doğrultusunda bağlam temelli üç farklı isteme başvurulmuştur. Bu çerçevede, ilgili bağlaçların kullanımlarına göre ChatGPT 4.0’a bağlam temelli isteme dayanan şu sorular yöneltilmiştir: “Peki, bu metni Türkçedeki "de/da" bağlacının kullanım özelliklerini dikkate alarak çevirebilir misin?"; “Peki, bu metni Türkçedeki "ki" bağlacının kullanım özelliklerini dikkate alarak çevirebilir misin?” ; “Peki, bu metni Türkçedeki "de/da" ve “ki” bağlaçlarının kullanım özelliklerini dikkate alarak çevirebilir misin?”. Hem basit hem bağlam temelli istem sürekli olarak aynı şekilde girilmiştir. Dil modelleri olasılıksal olarak çalıştığı için her seferinde farklı sonuçlar üretebilir. Bu çalışmada, çevirilerdeki rastlantısallığı en aza indirmek ve bağlaç kullanımında tutarlılığı sağlamak amacıyla söz konusu istem türleri kullanılmış ve modelin karar mekanizması daraltılarak daha güvenilir sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada, yakın zamanda kullanıma sunulan ChatGPT 5.0’a başvurulamamasının nedeni çalışmanın analiz kısmının gerçekleştirildiği süreçte ChatGPT 4.0’ın kullanımda olmasıdır. ChatGPT 5.0, çalışmanın analiz kısmı tamamlandıktan sonra kullanıma sunulduğu için çalışmada ChatGPT 4.0 aracılığıyla üretilen yapay zekâ destekli çeviriler inceleme kapsamına alınmıştır.

Orman yangınlarıyla ilgili haber metinlerinde bağlaçların çok sık kullanılması, çalışmanın örnekleminde orman yangınlarıyla ilgili haber metinlerinin tercih edilmesini etkilemiştir. Orman yangını haberlerinin seçilme nedenlerinden bir diğeri ise çevre ve iklim üzerinde büyük etkiye sahip olan orman yangınlarına dikkat çekmek ve bu denli hassas içeriklerin çevirilerinin önemine vurgu yapmaktır.

Metinlerde, çalışmanın çıkış noktalarından olan “de/da” ve “ki” bağlaçlarının sayıca fazla olduğu paragraflar örneklem için seçilmiştir. Her iki bağlacın yapay zekâ çevirilerinin aktarımına ilişkin daha fazla veri toplayabilmek amacıyla her iki bağlacın birlikte geçtiği paragraflar özellikle tercih edilmiştir.

Çalışmada, Türkçe haber metnindeki ilgili bağlaçların Fransızcaya aktarımı betimleyici bir yaklaşımla incelenerek Reiss’ın çeviri eleştirisi söylemleri çerçevesinde değerlendirilecektir. Reiss’ın (2000: 48-87) çeviri eleştirisi söylemlerinden yola çıkarak, çalışmanın analiz kısmında çeviri eleştirisi değerlendirmesinde kullanılacak temel ölçütler, bağlama uygunluk ve dilbilgisel uygunluk olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda, bağlaçların bağlama göre anlamsal aktarımı bağlama uygunluk ve bağlacın dilsel aktarımı ise dilbilgisel uygunluk ölçütleri çerçevesinde incelenecektir. Dolayısıyla, yapay zekâ çevirilerinde, ilgili bağlaçların doğru anlamsal ve dilsel aktarımının sağlanıp sağlanmadığı irdelenecektir.

Reiss (2000: 9) orijinaliyle bütünüyle karşılaştırma yapılmadan çeviri eleştirisinin yapılamayacağına, hakkaniyetli bir yargıya varmak için bunun gerekli olduğuna, aksi takdirde öznel ve keyfi yargılamalarda bulunulabileceğine dikkat çekmektedir. Söz konusu çeviri eleştirisi yaklaşımında önemle vurgulandığı üzere, orijinal metinle karşılaştırma çeviri eleştirisinin başat unsurudur ve yargılamanın doğruluğunu ispatlamak için gereklidir (Reiss, 2000; Snell-Hornby, 1988; Nord, 2014) . Bu doğrultuda, çalışmada, basit istemli ve bağlam temelli isteme dayanan ChatGPT 4.0 çevirileri ile orijinal metinler olan Türkçe haber metinleri karşılaştırmalı olarak incelenerek Reiss’ın çeviri eleştirisi söylemleri çerçevesinde değerlendirilecektir. Reiss, çeviri eleştirisinde anlamsal, sözcüksel, dilbilgisel ve üslup gibi dilbilimsel bileşenlerin (2000: 48-66) yanı sıra bağlam, konu, zaman, yer, erek kitle (okuyucu/dinleyici), konuşmacı/aktarıcı gibi dil dışı faktörlerin (2000: 66-87) de göz önünde bulundurulması gerekliliğine dikkat çekmiştir. Bu çerçevede bilgilendirici metinler olan haber metinleri çevirilerinin incelendiği çalışmamızda, bağlaçların bağlama uygun anlamsal aktarımına ilişkin bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

4. Türkçe Orman Yangını Haberlerindeki “De/Da” ve “Ki” Bağlaçlarının ChatGPT 4.0 Aracılığıyla Fransızcaya Aktarımının İncelenmesi

Çalışmanın bu bölümünde, haber metinlerinde sık kullanılan “de/da” ve “ki” bağlaçlarının bir yapay zekâ aracı olan ChatGPT 4.0’da nasıl çevrildiği açığa çıkarılmaya çalışılacaktır. Bu doğrultuda, ChatGPT 4.0’ın ilgili bağlacın anlamına uygun karşılıklar önerip önermediğini ve bağlacı erek dilde doğru bir dilsel yapıyla aktarıp aktarmadığını açığa çıkarmak amacıyla, yalnızca ilgili metnin çevrilmesini talep eden “basit istemli” çeviriler ile bağlaçların metin içindeki kullanım özelliklerini dikkate alarak çevrilmesini talep eden “bağlam temelli istem” neticesinde sunulan çeviriler kaynak metinlerle karşılaştırılmalı olarak incelenecektir.

Türkçe kaynak metinler ve her iki istem sonucu elde edilen Fransızca erek metinler tablolar halinde verilmiştir. Tablolar, Türkçe kaynak metni (TR-KM), basit istemle ChatGPT 4.0'ın çevirdiği Fransızca erek metin 1'i (FR-EM1-ChatGPT) ve bağlam temelli istemle ChatGPT 4.0'ın çevirdiği Fransızca erek metin 2'yi (FR-EM2-ChatGPT) kapsamaktadır. Çeviriler, hataların açığa çıkarılmasına dayanan bir incelemeden ziyade, Reiss'ın çeviri eleştirisi söyleminden yola çıkarak belirlenen bağlama uygunluk ve dilbilgisel uygunluk temel ölçütleri çerçevesinde, basit istemli ve bağlam temelli istemin ardından sunulan çevirilerde daha uygun bir öneri sunulup sunulmadığı açısından değerlendirilecektir. Ayrıca, ChatGPT 4.0 çevirilerinin yeterli veya uygun olmadığı durumlarda, son düzeltme sürecinin gerekliliği üzerinde durulacaktır.

Tablo 1. “3 Günde 263 Yangın” başlıklı haberdeki “da” bağlacının Fransızcaya aktarımı

TR-KM	FR-EM1-ChatGPT Basit İstem	FR-EM2-ChatGPT Bağlam Temelli İstem
“4 köy ve 2 mahalle tedbir amacıyla boşaltıldı. Şu ana kadar yangınlardan etkilendiğini söyleyen 21 vatandaşımız ayakta tedavi edildikten sonra taburcu edildi. Bu ekosistemde sadece biz yaşıyoruz. Çok fazla hayvan da yangından etkilendi. Yangının çıkış sebebiyle ilgili kolluk kuvvetlerimiz araştırmalarına devam ediyor. Araştırma sonucu kesinleşince bilgilendirme yapacaklar.” (Hürriyet, 2025)	Par mesure de précaution, quatre villages et deux quartiers ont été évacués. Jusqu'à présent, 21 de nos concitoyens, qui ont déclaré avoir été affectés par les incendies, ont été soignés en consultation externe et ensuite libérés. Nous ne sommes pas les seuls à vivre dans cet écosystème : de nombreux animaux ont également été touchés par l'incendie. Nos forces de l'ordre poursuivent leurs enquêtes concernant la cause du feu. Une fois les conclusions confirmées, une communication officielle sera faite. (ChatGPT 4.0)	Par mesure de précaution, quatre villages et deux quartiers ont aussi été évacués. Jusqu'à présent, 21 citoyens qui ont indiqué avoir été affectés par les incendies ont reçu des soins ambulatoires et ont été libérés. Nous ne sommes pas les seuls à vivre dans cet écosystème : de nombreux animaux ont également souffert de l'incendie. Nos forces de l'ordre poursuivent aussi leurs recherches pour déterminer la cause de l'incendie. Une fois l'enquête finalisée, une communication officielle sera faite. (ChatGPT 4.0)

Tablo 1’deki örnekte, kaynak metinde pekiştirme ve ekleme anlamında kullanılan “da” bağlacı (...çok fazla hayvan da...), ChatGPT 4.0’ın basit istemli ve bağlam temelli isteme dayanan çeviri önerilerinin ikisinde de “également” ile karşılanmıştır. Bununla birlikte, bağlam temelli isteme dayanan çeviride, kaynak metinde olmayan ve ekleme işlevi üstlenen “aussi” bağlacı erek metne eklenmiştir. Ayrıca, bağlam temelli istemin belirtilmesinin ardından ChatGPT 4.0, isteme uygun önerilerde bulunduğu kısımları koyu bir biçimde işaretlemiştir. Kaynak metinde olmamasına rağmen erek metinde iki yere eklenen “aussi” bağlacı anlamsal ve dilsel açıdan bazı sorunlara neden olmuştur: “Aussi”nin eklenmesiyle, anlamsal olarak, önlem amaçlı daha önce başka adımların atıldığı anlaşılmaktadır ancak kaynak metinde bu aktarım mevcut değildir. Kaynak metinde, yalnızca 4 köy ve 2 mahallenin tedbir amacıyla boşaltıldığı aktarılmaktadır. “Aussi”nin eklendiği ikinci cümlede de benzer bir durum söz konusudur: Kolluk kuvvetlerinin yangının çıkış nedenine ilişkin araştırmaları diğer yapılanlara ek olarak yaptıkları anlaşılmaktadır ancak kaynak metin bu anlamı yansıtmamaktadır. Yapılan bu eklemeler, anlamsal farklılıklara neden olduğu gibi dilsel açıdan da sorun teşkil etmektedir. Öyle ki ekleme anlamında kullanılan “aussi”nin yer aldığı cümleden önce başka bir eylem gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. Dolayısıyla, bir aktarımda bulunduktan sonra ek bir aktarımda bulunulduğunda kullanılan “aussi”nin, “également”nin yer aldığı cümleden sonraki cümlede kullanımı dilsel açıdan uygun değildir zira bu durum metnin doğallığına ket vurmaktadır. Bu bağlamda, Reiss’in (2000: 48-87) çeviri eleştirisi söylemleri göz önünde bulundurularak belirlenen değerlendirme ölçütleri olan bağlama uygunluk ve dilbilgisel uygunluk açısından bir değerlendirme yapıldığında, bağlam temelli çeviriye fazladan eklenen bağlaçların kaynak metnin anlamsal açıdan tam olarak aktarılamamasına neden olduğu ve dil kullanımı açısından metnin doğallığını olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Tablo 2. “İklim değişikliği Türkiye’de orman yangınlarının sıklığını ve şiddetini artırıyor” başlıklı haberdeki “de” ve “ki” bağlaçlarının Fransızcaya aktarımı

TR-KM	FR-EM1-ChatGPT Basit İstem	FR-EM2-ChatGPT Bağlam Temelli İstem
“Son yıllarda orman yangınlarının sıklığında ve şiddetinde belirgin bir artış yaşandığını belirten Göltaş, bunun hem iklim değişikliğinden hem de insan	Göltaş a déclaré qu’on observe ces dernières années une augmentation notable de la fréquence et de l’intensité des incendies de forêt, ce qui s’explique à la fois par le	Göltaş a souligné que la fréquence et la gravité des incendies de forêt ont nettement augmenté ces dernières années, ce qui s’explique à la fois par le changement climatique,

faktöründen kaynaklandığını söyledi. changement climatique et par les facteurs humains. **mais aussi par des facteurs humains.**

Göлтаş, Türkiye'nin, Akdeniz kuşağında olan ülkelerden birisi olduğu için her yıl yangınlarla karşılaştığını belirterek, "Bu geçmişte vardı, günümüzde var. Muhtemelen gelecekte de artan bir şekilde devam edecek. Bu da demek oluyor ki yangın sayısında her yıl artış gözlenmekte." şeklinde konuştu." (Melikoğlu, 2024)

Il a précisé que la Turquie, étant l'un des pays situés dans la ceinture méditerranéenne, fait face à des incendies chaque année : Cela existait dans le passé, c'est encore le cas aujourd'hui, et cela continuera probablement de manière croissante à l'avenir... Cela signifie qu'il y a une augmentation constante du nombre d'incendies chaque année. (ChatGPT 4.0)

Il a déclaré que la **Turquie, faisant partie des pays de la zone méditerranéenne, est confrontée chaque année à des incendies :**

Cela existait dans le passé, cela existe aujourd'hui, et il est probable que cela continue à augmenter à l'avenir aussi... Ce qui montre bien qu'il y a chaque année une augmentation du nombre d'incendies. (ChatGPT 4.0)

Tablo 2'deki örnekte, ChatGPT 4.0'a yalnızca kaynak metnin Fransızcaya çevrilmesini talep eden basit istem yöneltildiğinde, ChatGPT 4.0 herhangi bir açıklama yapmaksızın yalnızca çeviriyi sunmuştur. Bağlaçların cümledeki kullanımlarına göre çevrilmesini talep eden bağlam temelli istemin ardından ise ChatGPT 4.0, kaynak metindeki ilgili bağlaçların "ekleme, vurgu, açıklama ve ilişkilendirme" işlevlerinin olduğunu aktarmış ve bu bağlaçların Fransızcada genellikle « aussi », « également », « que », « ce qui fait que », « de plus », « il faut dire que », « il est clair que » ifadeleriyle karşılık bulduğunu belirtmiştir. Bu açıklamaların ardından, ChatGPT 4.0, kaynak metni, Türkçedeki "de/da" ve "ki" bağlaçlarını taşıdığı işlevlere göre Fransızcaya çevirdiğini aktarmıştır. Çeviriyi sunduktan sonra ise kaynak metindeki ilgili bağlacın her birinin cümlede hangi işleve sahip olduğunu ve Fransızca karşılığın buna göre önerildiğini açıklamıştır. Örneğin, "de" bağlacı burada ekleme anlamı taşıyor; *aussi* ile karşılandı" (ChatGPTa, <https://chatgpt.com/c/68775c31-91d4-8003-b226-8e5eb9420651>). Bununla birlikte, kaynak metinde geçen "hem ... hem de" ile kullanılan ve vurgu işlevi gören "de" bağlacı için basit istemli çeviride "à la fois... et..." önerisinde bulunulmuştur. Ancak bağlam temelli isteme dayanan çeviride, "de" bağlacı için "à la fois ... mais aussi" ifadeleri önerilmiştir. Bununla birlikte, Türkçe kaynak metindeki "hem... hem de..." ifadesindeki vurgu Fransızcada "à la fois... et..." ile sağlanabilir. Bu doğrultuda basit istemli çeviride dilsel açıdan bağlacın kullanımına

uygun bir yapı mevcutken bağlam temelli çeviride, “à la fois... et...” yerine à la fois” ifadesinden sonra “mais aussi”nin eklenmesi dilsel açıdan uygun bir aktarımın sağlanamadığına işaret etmektedir. Bu durum, metnin doğallığını olumsuz yönde etkilemektedir.

Ayrıca, vurgu işlevine sahip olan “de” bağlacı (Muhtemelen gelecekte de...), basit istemli çeviride yer almamış fakat bağlam temelli isteme dayanan çeviride cümlelerin sonunda yer alan “aussi” ifadesiyle karşılanmıştır. Bununla birlikte, basit istemli çeviri önerisinde görülebileceği üzere, ilgili cümle içerisinde yer alan “de” bağlacı açık bir karşılık olmadan da aktarılabilir. Öyle ki bağlam temelli isteme dayanan çeviride cümlelerin sonuna eklenen ve “de” için önerilen “aussi” zorlama bir kullanım izlenimi vermekte ve doğal dil kullanımına uygun olmayan bir yapı sergilemektedir. Kaynak metinde açıklama ve pekiştirme işlevlerine sahip olan “ki” bağlacı (Bu da demek oluyor ki...) ise basit istemli çeviride doğrudan “que” (Cela signifie qu’il...) ile yan cümleye bağlanmış, bağlam temelli isteme dayanan çeviride ise “que” bağlacının önüne “bien” zarfı getirilerek “Ce qui montre bien qu’il...” ifadesiyle “da” (Bu da...) daha güçlü bir anlatım sağlanmıştır. Öyle ki, bağlam temelli istemin ardından sunulan çeviride, pekiştirme işlevinin de sağlandığını söylemek mümkündür. Bu açıdan, bağlam temelli çeviri önerisinde anlamsal vurgunun sağlandığını söylemek mümkündür.

Dolayısıyla, bağlama uygunluk ve dilbilgisel uygunluk ölçütleri çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında, bağlam temelli isteme dayanan çevirilerde, dilsel açıdan ya uygun bağlaç kullanımının gözetilemediği (“à la fois... et...” yerine “à la fois... mais aussi...” kullanılması) ya da bağlacın açık bir karşılık olmadan da aktarılabilmesinin (“de” bağlacı için cümle sonunda “aussi”nin yer alması) göz ardı edildiği görülmektedir ki bu durum dil kullanımı açısından uygun olmayan yapıların ortaya çıkması nedeniyle metnin doğallığına ket vurmaktadır. Bu bağlamda, bağlaçların basit istemli çeviride, bağlacın metne zorlama bir biçimde yerleştirildiği izlenimi uyandırmaksızın anlamsal ve dilsel açıdan doğru aktarıldığını söylemek mümkündür. Bağlam temelli isteme dayanan çevirilerde özellikle bağlaç kullanımı için bu zorlama tutum nedeniyle anlamsal ve dilsel aktarımda yaşanan sorunlar, yapay zekâ çevirilerinde insan müdahalesinin gerekliliğini gündeme getirmektedir.

Tablo 3. “İzmir ve diğer kentlerde tehlike sürüyor! Yangınlar neden önlenemiyor” başlıklı haberdeki “de”, “da” ve “ki” bağlaçlarının Fransızcaya aktarımı

TR-KM	FR-EM1-ChatGPT	FR-EM2-ChatGPT
	Basit İstem	Bağlam Temelli İstem
“YURDUN DÖRT BİR YANI YANGIN	DES INCENDIES DE FORÊT AUX QUATRE COINS DU PAYS!	DES INCENDIES PARTOUT DANS LE PAYS !

Hava sıcaklıklarının artmasıyla ne yazık ki yalnız İzmir değil, Bilecik, Mersin, Osmaniye, Hatay ve Antalya illerinde de orman yangınları çıktı. İletişim Başkanlığı son 3 günde 263 yangının meydana geldiğini belirtirken bir açıklama da İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya'dan geldi.” (Karataş, 2025)	Avec la hausse des températures, malheureusement, des incendies de forêt ne se sont pas déclarés uniquement à Izmir, mais également dans les provinces de Bilecik, Mersin, Osmaniye, Hatay et Antalya.	Avec l'augmentation des températures, ce n'est malheureusement pas seulement à Izmir que des incendies de forêt se sont déclarés, mais aussi à Bilecik, Mersin, Osmaniye, Hatay et Antalya.
	La Direction de la Communication a indiqué que 263 incendies se sont déclarés au cours des trois derniers jours, tandis qu'une déclaration a également été faite par le ministre de l'Intérieur, Ali Yerlikaya. (ChatGPT 4.0)	La Direction de la Communication a indiqué qu'au cours des trois derniers jours, 263 incendies se sont produits, et une déclaration a également été faite par le ministre de l'Intérieur Ali Yerlikaya. (ChatGPT 4.0)

ChatGPT 4.0, Tablo 1 ve 2'dekine benzer olarak, Tablo 3'teki örnekte de bağlam temelli isteme dayanan çeviride, “de/da” ve “ki” bağlaçlarının işlevlerini açıklamış ve bu bağlaçların işlevlerine uygun karşılıkları kullandığını belirtmiştir. Tablo 3'te, kaynak metinde ekleme ve vurgu işlevine sahip olan “de” bağlacı (...Hatay ve Antalya illerinde de...), basit istemli çeviride “mais également” ile, bağlam temelli isteme dayanan çeviride ise “mais aussi” ifadesiyle karşılanmıştır. Dolayısıyla, her iki çeviride de bağlacın anlamı genel olarak korunmuştur. Ancak bağlam temelli isteme dayanan çeviride “mais aussi” yapısı, basit istemli çevirideki “mais également” kullanımına göre daha doğal ve akıcı bir ifade sunmaktadır. Bu nedenle bağlam temelli istemle elde edilen çeviri daha uygun bir seçenek olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca, kaynak metinde ekleme ve vurgu işlevlerine sahip olan “da” bağlacı (...bir açıklama da...), her iki çeviride “également” karşılığıyla aktararak bağlacın anlamı korunmuştur. Dolayısıyla, bağlama uygunluk ve dilbilgisel uygunluk açısından değerlendirildiğinde, her iki çeviride de bağlacın bağlama uygun anlamının korunduğu ve dilsel açıdan uygun bir yapıyla aktarıldığı gözlemlenmektedir.

Tablo 4. “Orman Yangınları 2025’e Erken Başladı: Uzmanlar İklim Krizine Dikkat Çekiyor” başlıklı haberdeki “de” bağlacının Fransızcaya aktarımı

TR-KM	FR-EM1-ChatGPT	FR-EM2-ChatGPT
	Basit İstem	Bağlam Temelli İstem
“Geçmiş yıllara göre ciddi artış 2024’ün aynı döneminde sadece 4 küçük çaplı yangın yaşanmışken, 2025’in ilk üç ayında bu sayının dört katına çıkması çevre örgütlerinin gündemindedir. TEMA Vakfı, iklim krizine karşı uzun vadeli mücadele planlarının uygulamaya gerektiğini vurguladı.” (Sözcügazete, 2025)	Augmentation significative par rapport aux années précédentes Alors qu’à la même période en 2024, seulement quatre incendies de faible ampleur avaient été recensés, ce chiffre a quadruplé au cours des trois premiers mois de 2025, attirant ainsi l’attention des organisations environnementales. La Fondation TEMA a souligné la nécessité de mettre en œuvre des plans de lutte à long terme contre la crise climatique. (ChatGPT 4.0)	Augmentation significative par rapport aux années précédentes Alors qu’à la même période en 2024, seulement quatre incendies de faible ampleur avaient été recensés, leur nombre a également quadruplé au cours des trois premiers mois de 2025, ce qui est aussi devenu un sujet de préoccupation pour les organisations environnementales. La Fondation TEMA a souligné qu’il est également nécessaire de mettre en œuvre des plans de lutte à long terme contre la crise climatique. (ChatGPT4.0)

Tablo 4’teki örnekte, ChatGPT 4.0, bağlam temelli isteme dayanan çevirisinde, Türkçedeki “de/da” bağlacının “également” ve “aussi” karşılıklarıyla aktarıldığını belirtmiş ve “Gerekli yerlerde yineleme yaparak Fransızcada bu bağlacın doğal işleyişine uygun karşılıklar verildi” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur” (ChatGPTb, <https://chatgpt.com/c/6878b654-e4d8-8003-9447-4c2f9a85d17f>). Bu açıklamadan da anlaşıldığı üzere, ChatGPT 4.0, kaynak metinde yer almayan “de/da” bağlacını bağlam temelli isteme dayanan çevirisine eklemiştir. Öyle ki, Tablo 4’te görüldüğü gibi, kaynak metinde olmayan “de/da” bağlacı, bağlam temelli isteme dayanan çeviride iki cümleye eklenmiş ve bu eklemeler, iki yerde “également” , koyu harflerle vurgulanmıştır. Bununla birlikte, kaynak metinde yer almayan “également” bağlacının bağlam temelli çeviride kullanılması gerçek anlamda metni güçlendirmemekle birlikte tekrar oluşturmaktadır. Dolayısıyla, fazladan bağlac

kullanımı, anlamsal açıdan kaynak metinde bir karşılık bulmamakla birlikte, dilsel açıdan metnin akıcılığını olumsuz etkileyen tekrarlara neden olmaktadır.

Ayrıca, basit istemli çeviride, kaynak metinde pekiştirme ve ekleme manasında kullanılan “de” bağlacı (...çevre örgütlerinin de gündeminde...) yerine “ainsi” (...attirant ainsi l’attention des organisations environnementales...) ifadesiyle aktarım sağlanmıştır. “Ainsi” ifadesiyle bağlacın kaynak metindeki anlamının genel manada aktarıldığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte, bağlam temelli isteme dayanan çeviride, “de” bağlacının “ayrıca” anlamına gelen ve “de/da”yı karşılayan “aussi” (ce qui est aussi devenu un sujet de préoccupation pour les organisations environnementales) ifadesiyle karşılanarak erek metinde daha doğrudan aktarıldığı söylenebilir.

Bağlama uygunluk ve dilbilgisel uygunluk açısından değerlendirildiğinde, bağlaçların bağlama uygun anlamlarının her iki çeviride de genel olarak korunduğunu ancak bağlam temelli isteme dayanan çeviride fazladan bağlaçların eklenmesinin dilsel açıdan tekrarların meydana gelmesi nedeniyle metnin akıcılığı üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 5. “İklim değişikliği, Türkiye ormanlarını da tehdit ediyor” başlıklı haberdeki “de”, “da” ve “ki” bağlaçlarının Fransızcaya aktarımı

TR-KM	FR-EM1-ChatGPT	FR-EM2-ChatGPT
	Basit İstem	Bağlam Temelli İstem
“Üstelik yangınlar nedeniyle coğrafi alanların değişmesi ve tür çeşitliliği ile sayısının azalması, Kırmızı Liste kategorilerinin olumsuz yönde değişebileceğinin sinyallerini veriyor. Tabii ki tür nüfuslarının azalmasında göçler, türler arası rekabet, av-avcı dengesinin bozulması, hava kirliliği gibi birçok faktör etkili olabiliyor. Ancak gelecekte yaşanacak büyük orman yangınları,	De plus, la modification des zones géographiques due aux incendies ainsi que la diminution de la diversité et du nombre des espèces laissent présager une évolution défavorable des catégories de la Liste rouge. Bien entendu, de nombreux facteurs peuvent influencer la baisse des populations d’espèces, tels que les migrations, la concurrence interspécifique, le déséquilibre entre proies et prédateurs ou	De plus, le fait que les incendies entraînent une modification des zones géographiques ainsi qu’une diminution à la fois de la diversité et du nombre des espèces laisse présager que les catégories de la Liste rouge pourraient, elles aussi, évoluer négativement. Il va de soi que plusieurs facteurs peuvent également jouer un rôle dans la diminution des populations, tels que les migrations, la concurrence entre

<p>daha da kötüleşmesine, daha çok sayıda türün durumunun endişe verici olarak sınıflandırılmasına neden olacak gibi.</p> <p>Bir an önce yaratıcı çözümler üretilip, hayata geçirilmesinin vakti geldi de geçiyor bile.” (Antalya Körfezi, 2024)</p>	<p>encore la pollution de l’air. Cependant, les grands incendies de forêt qui pourraient survenir à l’avenir risquent d’aggraver encore la situation, entraînant le classement d’un plus grand nombre d’espèces dans des catégories préoccupantes. Il est plus que temps de produire et de mettre en œuvre des solutions créatives. (ChatGPT 4.0)</p>	<p>espèces, le déséquilibre entre proies et prédateurs, ou encore la pollution de l’air. Or, les grands incendies de forêt qui risquent de survenir dans l’avenir pourraient aggraver encore la situation, au point que davantage d’espèces soient classées comme préoccupantes. C’est un fait que le temps est déjà venu – voire passé – de concevoir et aussi de mettre en œuvre des solutions créatives. (ChatGPT 4.0)</p>
--	---	---

Tablo 5’teki örnekte, ChatGPT, yukarıdaki örneklere benzer olarak, bağlam temelli isteme dayanan çeviride, “de/da” ve “ki” bağlaçlarının hangi işlevlere sahip olabileceğini aktarmış ve işleve göre Fransızca kullanılabilecek karşılıkları sunmuştur. Ardından, bu bağlaçların kaynak metindeki işlevlerine uygun çevirisini yapacağını belirtmiş ve çeviriyi sunduktan sonra şu açıklamalarda bulunmuştur: “Bu çeviride özellikle şunlara dikkat ettim: "de plus", "également", "elles aussi", "à la fois... et..." gibi yapılarla "de/da" bağlacının anlam yükünü yansıttım. "Que", "ce qui", "au point que", "c’est un fait que" gibi yapılarla "ki" bağlacının açıklayıcı, gerekçelendirici, sonuç bildirici işlevini karşıladım” (ChatGPTb, <https://chatgpt.com/c/6878b654-e4d8-8003-9447-4c2f9a85d17f>). Tablo 5’teki örnekte, kaynak metinde pekiştirme ve ekleme anlamına sahip olan “de” bağlacı (Kırmızı Liste kategorilerinin de...), basit istemli çeviride aktarılmamış, bağlam temelli isteme dayanan çeviride ise “elles aussi” (...la Liste rouge pourraient, elles aussi, évoluer négativement...) ile karşılanmıştır. Kaynak metinde pekiştirme işlevi üstlenen “ki” (...tabii ki...) bağlacı ise basit istemli çeviride “bien entendu” ile bağlam temelli isteme dayanan çeviride ise “Il va de soi que...” (Il va de soi que plusieurs facteurs peuvent également...) ile karşılanarak “également” ile vurgu artırılmıştır. Ayrıca, kaynak metinde pekiştirme anlamında kullanılan “da” bağlacı, (...durumun daha da kötüleşmesine...), her iki çeviride de “encore” (...d’aggraver encore la situation...) ile karşılanarak anlamsal aktarım sağlanmıştır. Ek olarak, pekiştirme anlamında kullanılan “de” bağlacı (... vakti geldi de geçiyor bile), bağlam temelli isteme dayanan çeviride “voire” (-voire passé-) ile aktarılarak anlam korunmuştur.

Bağlama uygunluk ve dilbilgisel uygunluk ölçütleri çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında, özellikle pekiştirme anlamındaki “de” bağlacının basit istemli çeviride tam anlamıyla aktarılamadığını, bağlam temelli istemde ise pekiştirmenin güçlü bir biçimde sağlandığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte, bağlam temelli çeviride fazladan kullanılan “à la fois...et...”, “et aussi” gibi bağlaçlar metinde yoğunluğa ve gereksiz vurguya neden olmaktadır. Bu bağlamda cümlelerin uzaması metnin akıcılığını ve doğallığını olumsuz etkilemektedir. Bu durum, dil kullanımı açısından, bağlaçların birebir karşılıklarıyla metinde yer alması mantığı çerçevesinde bağlaçların zorlama bir biçimde metne yerleştirildiği izlenimi uyandırmaktadır. Dolayısıyla, istemin belirtilmesinin ardından bağlam temelli isteme dayanan çevirinin bağlaçların anlamsal aktarımından ziyade birebir karşılıklarını sunmaya odaklandığını ve fazladan bağlaç kullandığını söylemek mümkündür ki bu durum dil kullanımı açısından doğallığı ve metnin akıcılığını olumsuz yönde etkilemektedir.

Tablo 6. “Orman yangınlarının 'halk sağlığı'na etkileri konusunda uyarı” başlıklı haberdeki “da” bağlacının Fransızcaya aktarımı

TR-KM	FR-EM1-ChatGPT Basit İstem	FR-EM2-ChatGPT Bağlam Temelli İstem
“Yangınlara müdahale için özveri ile çalışılsa da yangın sayıları, zarar gören alanlar göz önünde bulundurulduğunda yangın öncesi hazırlığın yeterli olduğunu söylemek mümkün değil. Yangın riskini ve olası zararları azaltmak ve afet yönetim süreçlerini doğru bir şekilde tanımlamak için ilgili tüm kurumların iş birliği ile iklim değişikliği senaryoları da göz önünde bulundurularak yangın eylem planları hazırlanmalı, yeterli araç, gereç ve personel bulundurulmalı.” (Haber Global, 2024).	Même si l’on agit avec dévouement pour intervenir contre les incendies, il n’est pas possible d’affirmer que les préparatifs en amont soient suffisants, si l’on considère le nombre d’incendies et l’étendue des zones touchées. Afin de réduire le risque d’incendie et les dommages potentiels, et de définir correctement les processus de gestion des catastrophes, il est nécessaire d’élaborer des plans d’action contre les incendies en tenant compte des scénarios de changement climatique, et ce, en coopération avec toutes les	Même si l’on agit avec dévouement pour intervenir contre les incendies, il n’est pas possible d’affirmer que la préparation préalable soit suffisante, si l’on tient compte aussi bien du nombre d’incendies que de la superficie des zones endommagées. Pour réduire le risque d’incendie ainsi que les dégâts potentiels, et pour définir correctement les processus de gestion des catastrophes, il est nécessaire de préparer des plans d’action contre les incendies, en tenant compte également des

institutions	concernées.	scénarios liés au changement
Il convient également de		climatique, et ce, avec la
disposer des équipements, du		coopération de toutes les
matériel et du personnel en		institutions concernées.
nombre suffisant. (ChatGPT	Il convient aussi de disposer	
4.0)	d'un nombre suffisant	
	d'équipements, de matériels et	
	de personnel. (ChatGPT 4.0)	

Tablo 6'daki örnekte, pekiştirme ve ekleme anlamındaki “da” bağlacı (...senaryoları da göz önünde bulundurularak...), basit istemli çeviride (...en tenant compte des scénarios...) aktarılmamış, bağlam temelli isteme dayanan çeviride ise “également” (...en tenant compte également des scénarios...) ile karşılanarak anlamsal aktarım sağlanmıştır. Bu bağlamda, “da” bağlacının basit istemli çeviride aktarılmaması, iklim değişikliğinin göz önünde bulundurularak eylem planlarının hazırlanması hususuna yapılan vurgunun erek metinde ortadan kalkmasına neden olmuştur.

Bununla birlikte, bağlam temelli isteme dayanan çeviriye, kaynak metinde yer almayan “aussi bien...que” ile “aussi” bağlaçları eklenmiş ve bu kısımlar koyu harflerle vurgulanmıştır. “Aussi bien... que” yerine “et” bağlacının kullanılması hem kaynak metne uygunluk açısından hem de metnin gereksiz yere uzatılmaması açısından daha doğru bir tercih olabilir. Ayrıca, “aussi”nin kullanımı da (Il convient aussi de disposer...) bağlam dışı pekiştirme yapılmasına neden olmaktadır. Basit istemli çeviride de benzer şekilde “également” bağlacının (Il convient également de...) eklendiği görülmektedir. Oysaki ekleme ve pekiştirme anlamındaki “de” bağlacının “iklim değişikliği senaryoları da...” kısmında kullanıldığı görülmektedir. Bu durum pekiştirmenin gerekli yerde sağlanmadığını, fakat gerekli olmayan bir yerde sağlanmaya çalışıldığını göstermektedir. Bu bağlamda, çevirilere eklenen “aussi bien...que” ve “également” gibi ifadeler metinde tekrara neden olduğu durumlarda veya gereksiz yere kullanıldıklarında çıkarılabilir. Bu bağlamda, basit istemli çeviride bağlacın anlamsal aktarımının tam olarak sağlanamaması ve bağlam temelli isteme dayanan çeviride de gereksiz yere bağlaç kullanımıyla metnin yoğunluğunun artırılarak akıcılığa engel olunması yapay zekâ çevirisinde son düzeltme sürecinin gerekliliğini açığa çıkarmaktadır. Öyle ki Reiss (2000: 22-23, 114), metin türü, hedef kitle vb. etmenler göz önünde bulundurularak uygun öneriler sunulması gerekliliğine işaret etmektedir. Bu bağlamda, son düzeltme sürecinde, bilgilendirici metinler olan haber metinlerinin yapısı, işlevi, hedef kitlesi vb. etmenler göz önünde bulundurularak düzeltmeler yapılması, “de/da” ve “ki” bağlaçlarının anlamsal ve dilsel açıdan doğru aktarılmasına imkân tanıyacaktır.

**Tablo 7. “İklim krizi yangın rejimini değiştirirken orman yangınları ısınmayı artırıyor”
başlıklı haberdeki “de” bağlacının Fransızcaya aktarımı**

TR-KM	FR-EM1-ChatGPT Basit İstem	FR-EM2-ChatGPT Bağlam Temelli İstem
“Orman yangınlarının ana kaynağının insanlar olduğu ve ormanda ne kadar fazla insan yaşamaya başlarsa yangın tehlikesinin de o kadar artacağı tespitini paylaşan Tolunay, sözlerini şöyle tamamladı:” (Kenarlı, 2024)	Soulignant que la principale cause des incendies de forêt est d’origine humaine et que plus le nombre de personnes vivant en forêt augmente, plus le risque d’incendie s’accroît, Tolunay a conclu ainsi ses propos: (ChatGPT 4.0)	Tolunay a souligné que la principale cause des incendies de forêt est humaine, et que plus le nombre de personnes vivant dans les forêts augmente, plus le danger d’incendie lui aussi s’accroît. Il a conclu ses propos en ces termes : (ChatGPT 4.0)

Tablo 7’deki örnekte, kaynak metinde pekiştirme anlamında kullanılan “de” bağlacının basit istemli çeviride doğrudan aktarılmadığı gözlemlenmiştir. Reiss’in (2000: 57) “kaynak metinle tam eşdeğerlik, erek metnin anlamsal bileşenlerinin değerlendirilmesinde ölçüt olarak kullanılacaksa, sözcüksel bileşenler için standart yeterlilik olmalıdır” şeklindeki düşüncesi, söz konusu bağlaçların erek dilde fiziki olarak yer almasını belirlenecek ölçütlere dayandırmaktadır. Dolayısıyla bunların erek dilde olmaması, basit istemli ChatGPT 4.0 çevirisinin yetersiz bir çeviri olmayabileceği sonucunu da işaret edebilmektedir. Öyle ki Reiss’a göre “Çeviri, hedef dilin kullanımına uygunsuz ve kaynak dilin gramer yapısının ilgili anlamsal ve stilistik yönleri anlaşılmalı ve uygun şekilde aktarılmışsa, gramer açısından doğrudur” (2000: 60). Bağlam temelli isteme dayanan çeviride ise “de” bağlacı “lui aussi” ifadesiyle vurgulanmıştır. “De” bağlacı ile olaylar arasındaki paralellığe (ormanda yaşayan insan sayısındaki artışa paralel yangın tehlikesinde artış olacağı) işaret edilmiştir. Ayrıca, bağlam temelli isteme dayanan çeviride bağlacın Fransızca karşılığı koyu harflerle aktarılmıştır. Ek olarak, ChatGPT 4.0, bağlam temelli çeviride, önce “de” bağlacının işlevlerini ve Fransızcadaki karşılıklarını aktarmış, ardından “de” bağlacının kaynak metinde hangi işleve sahip olduğunu belirtmiş ve çeviriyi sunduktan sonra neden “lui aussi” ifadesinin tercih edildiğini açıklamıştır (ChatGPTb, <https://chatgpt.com/c/6878b654-e4d8-8003-9447-4c2f9a85d17f>). ChatGPT bu eylemiyle, bağlam temelli istemin ardından sunulan çeviride bağlacın anlam ve işlevini gözeterek aktarım sağlamaya ve yaptığı seçimleri gerekçelendirmeye çalışmıştır. Bu tutum, Reiss’ın kanıtlarla desteklenen tatmin edici alternatif çeviriler sunulması gerektiği

söylemiyle bağdaştığı gibi (2000: 15), kullanıcının ya da çevirmenin son düzmetme sürecinde alternatif istemlere ya da dilsel işlemlere başvurması gerekliliğini de ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 8. “Orman Yangınları Doğayı Onlarca Yıl Etkiliyor: Ekosistemde Kalıcı Hasarlar Oluşuyor” başlıklı haberdeki “de” bağlacının Fransızcaya aktarımı

TR-KM	FR-EM1-ChatGPT Basit İstem	FR-EM2-ChatGPT Bağlam Temelli İstem
<p>“Bitki örtüsünün yeniden oluşumu yıllar alıyor. Yangın sonrası dönemde, ormanlık alanlarda ilk olarak bazı dayanıklı öncü bitki türleri görülmeye başlar. Çalı ve ot gibi bitkiler kısa sürede büyüme gösterse de, orman ekosisteminin eski haline dönmesi genellikle onlarca yıl sürebilir. Ağaç türlerinin tekrar yetişmesi, tohumların filizlenmesi ve çeşitli canlı türlerinin geri dönmesi uzun bir zaman dilimini kapsar.” (Yılmaz, 2025)</p>	<p>La régénération de la végétation prend des années Après un incendie, certaines espèces pionnières résistantes apparaissent d’abord dans les zones forestières. Bien que des plantes comme les arbustes et les herbes puissent pousser rapidement, il faut généralement plusieurs dizaines d’années pour que l’écosystème forestier retrouve son état initial.</p> <p>La repousse des espèces d’arbres, la germination des graines et le retour des différentes espèces animales prennent beaucoup de temps. (ChatGPT 4.0)</p>	<p>La régénération de la végétation prend des années Après un incendie, ce sont d’abord certaines espèces pionnières résistantes qui réapparaissent dans les zones forestières. Même si des plantes comme les arbustes et les herbes poussent rapidement, le rétablissement de l’écosystème forestier, lui, peut prendre des dizaines d’années.</p> <p>La repousse des espèces d’arbres, la germination des graines et le retour également des différentes espèces animales nécessitent une longue période. (ChatGPT 4.0)</p>

Tablo 8’deki örnekte, kaynak metinde karşılık manasında kullanılan “de” bağlacı (...büyüme gösterse de...), basit istemli çeviride “bien que” ile bağlam temelli isteme dayanan çeviride ise “même si” ile karşılanmıştır. Kanada Hükümeti’nin Ressources du Portail linguistique du Canada (2025) verisine göre, “bien que” ve “même si” ifadelerinin birbirlerinin yerine kullanılmasının önüne geçilmelidir. Vitrine Linguistique (2025) kaynağına göre, “bien que” karşılaştırma veya zıtlık belirtirken, “même si” istisnai bir durumu veya bir kısıtlamayı ifade eder. Bununla birlikte, “même si”

daha ziyade konuşma dilinde tercih edilirken, “bien que” yazılı dilde kullanılmaktadır. Kaynak metindeki “...gösterse de...” ifadesi haber dilinde standart veya yaygın bir kullanım olduğu için erek metinde özellikle dil düzeyi açısından “meme si” ifadesi daha uygun bir karşılık olarak değerlendirilebilir. Haber metinlerinde akıcı, samimi, açık ve anlaşılır bir dille büyük bir hedef kitleye, örneğin tüm halka hitap edildiği göz önünde bulundurulduğunda, kaynak metindeki bağlaç aktarımında dil düzeyinin korunması metnin türü, amacı, hedef kitlesi ve işlevi açısından önem arz edebilmektedir. Reiss’ın (2000: 22-23;114) metin türüne uygunluk ve hedef kitleye uygunluk ile ilgili söylemleri göz önünde bulundurulduğunda, bağlam temelli istem neticesinde bağlaç aktarımına ilişkin sunulan bu önerinin bilgilendirici metin türüne ve hedef kitleye uygunluk açısından daha uygun bir öneri olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, anlamsal ve dilbilgisel uygunluk açısından da bağlam temelli isteme dayanan çevirinin daha kabul edilir bir çeviri olduğunu söylemek mümkündür.

Bununla birlikte, Tablo 8’de görüldüğü üzere, bağlam temelli isteme dayanan çeviriye kaynak metinde bulunmayan bağlaçlar eklenerek vurgulamalar yapılmıştır. Bağlam temelli isteme dayanan çeviriye eklenen bağlaçlar incelendiğinde, gerek sözdizimi açısından gerekse dil kullanımını açısından sorunlar olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, bağlam temelli çeviriye eklenen “lui” ifadesi yerinde bir kullanım değildir. Kaynak metinde bu düzeyde bir vurgu bulunmadığından erek metinde ek bir vurgu oluşturmaktadır. Ayrıca, “le retour également des différentes espèces animales nécessitent...” ifadesindeki “également” bağlacı da kaynak metinde bulunmayan gereksiz bir eklemeye ve pekiştirmeye neden olmaktadır.

Bağlama uygunluk ve dilbilgisel uygunluk açısından bir değerlendirme yapıldığında, bağlam temelli isteme dayanan çeviri, kaynak metinde yer alan “de” bağlacı için her ne kadar bağlama uygunluk açısından daha uygun bir öneri sunsa da bağlam temelli isteme dayanan çevirilere eklenen fazladan bağlaç kullanımı dilsel akıcılığı olumsuz etkilemekte ve ek pekiştirme anlamı katarak anlamsal açıdan bir sorgulamaya da neden olmaktadır. Bu durum, insan müdahalesini, dolayısıyla son düzeltmenin gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Tablo 9. “Antalya ormanlarında büyük kayıp!” başlıklı haberdeki “de” ve “da” bağlaçlarının Fransızcaya aktarımı

TR-KM	FR-EM1-ChatGPT	FR-EM2-ChatGPT
	Basit İstem	Bağlam Temelli İstem
“Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli’nin (IPCC) 2014 yılında yayınlanan 5.	“Selon le cinquième rapport d’évaluation publié en 2014 par le Groupe d’experts	« Selon le cinquième rapport d’évaluation publié en 2014 par le Groupe

Değerlendirme Raporu'na göre Türkiye'nin de içinde bulunduğu Akdeniz havzası, iklim değişikliğinin olumsuzluklarından en fazla etkilenecek bölgeler arasında yer alıyor. Tam da bu nedenle, son yıllardaki orman yangınlarının önemli, hatta mega boyutlara ulaşması, ciddi bir endişe kaynağı" diye konuştu."	intergouvernemental sur l'évolution du climat (GIEC), le bassin méditerranéen – dont fait partie la Turquie – figure parmi les régions les plus touchées par les effets négatifs du changement climatique. »	d'experts
(Yavuz, 2023)	«C'est précisément pour cette raison que l'ampleur croissante des incendies de forêt observés ces dernières années, atteignant parfois des dimensions qualifiées de méga-feux, constitue une source de préoccupation majeure », a-t-il déclaré." (ChatGPT 4.0)	intergouvernemental sur l'évolution du climat (GIEC), le bassin méditerranéen, auquel appartient également la Turquie, figure parmi les régions qui seront les plus gravement affectées par les effets négatifs du changement climatique. »
		« C'est justement pour cette raison que les incendies de forêt survenus ces dernières années – atteignant parfois des proportions même qualifiées de méga-feux – représentent une source d'inquiétude majeure », a-t-il déclaré." (ChatGPT 4.0)

Tablo 9'daki örnekte, kaynak metinde dâhil olma (beraberlik) ve pekiştirme anlamına sahip olan "de" bağlacı (...Türkiye'nin de içinde bulunduğu...), basit istemli çeviride, Türkiye'nin içinde olduğu anlamına gelen "dont fait partie la Turquie" karşılığıyla, bağlam temelli isteme dayanan çeviride ise Türkiye'nin de dâhil olduğu/içinde bulunduğu anlamına gelen "auquel appartient également la Turquie" ifadesiyle aktarılmıştır. Dolayısıyla, bağlam temelli isteme dayanan çeviride "également" ifadesiyle bağlacın daha görünür bir biçimde doğrudan aktarılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Ayrıca, kaynak metinde pekiştirme anlamına sahip olan "da" bağlacı (Tam da bu nedenle...), basit istemli çeviride "C'est précisément" ifadesiyle, bağlam temelli isteme dayanan çeviride ise "C'est justement" ifadesiyle karşılanmıştır. "C'est justement" ifadesinin anlamsal açıdan daha güçlü bir aktarımın sağlanmasına imkân tanıdığı söylenebilir. Bu doğrultuda, bağlam temelli isteme dayanan ChatGPT 4.0 çevirisinin bağlaçları anlamsal açıdan daha vurgulu bir biçimde aktarmaya çalıştığı görülmektedir. Bağlama uygunluk ve dilbilgisel uygunluk açısından, basit ve bağlam temelli isteme dayanan her iki çeviride de bağlaçların bağlama uygun anlamlarının yansıtıldığı ancak bağlam temelli

istemde bağlaç kullanımının görünürlüğünün ön planda tutulduğu görülmektedir. Bu durum, son düzeltme sürecinin gerekliliğini bir kez daha gündeme getirmektedir.

Tablo 10. “İklim değişikliği yangın riskini ve zararını artırdı” başlıklı haberdeki “de”, “da” ve “ki” bağlaçlarının Fransızcaya aktarımı

TR-KM	FR-EM1-ChatGPT Basit İstem	FR-EM2-ChatGPT Bağlam Temelli İstem
“ ‘TEORİK OLARAK HER 10 YANGINDAN DOKUZU ENGELLENEBİLİR’ Göлтаş, “Akdeniz havzasında yer alan diğer ülkeler gibi, ülkemizde orman yangınları geçmişte de vardı, bugün de var ve maalesef gelecekte de olacak. Yangınların ana sebeplerine baktığımızda yüzde 10’u doğal, yüzde 90’ı ise insan kaynaklı. Bu da demek oluyor ki eğitim ve farkındalıkla her 10 yangından dokuzu engellenebilir” dedi...” (DHA, 2025)	EN THÉORIE, NEUF INCENDIES SUR DIX PEUVENT ÊTRE ÉVITÉS Göлтаş a déclaré : « Comme dans les autres pays du bassin méditerranéen, les incendies de forêt ont existé dans notre pays par le passé, ils existent encore aujourd’hui, et malheureusement, ils existeront aussi à l’avenir. Lorsqu’on examine les causes principales des incendies, on constate que 10 % sont d’origine naturelle et 90 % sont d’origine humaine. Cela signifie qu’avec de la sensibilisation et de l’éducation, neuf incendies sur dix pourraient théoriquement être évités. » (ChatGPT 4.0)	“EN THÉORIE, NEUF INCENDIES SUR DIX PEUVENT ÊTRE ÉVITÉS » Göлтаş a déclaré : « Comme dans les autres pays du bassin méditerranéen, les incendies de forêt existaient dans notre pays aussi par le passé, ils existent encore aujourd’hui, et malheureusement ils existeront également à l’avenir. Lorsqu’on regarde les causes principales des incendies, on voit que 10 % sont d’origine naturelle, alors que 90 % sont d’origine humaine. Cela veut donc dire que, grâce à l’éducation et à la sensibilisation, neuf incendies sur dix peuvent être évités. » (ChatGPT 4.0)

Tablo 10’deki örnekte, kaynak metinde pekiştirme ve ekleme anlamında kullanılan “de” bağlacı (...geçmişte de..., bugün de..., gelecekte de...), bağlam temelli isteme dayanan çeviride “aussi, encore ve également” ifadeleriyle karşılanmıştır. Bununla birlikte, basit istemli çeviride, “de” ile yapılan vurgu tam olarak sağlanamamıştır zira “...geçmişte de...” ifadesindeki pekiştirme anlamına sahip “de” bağlacı

basit istemli çeviride (...ont existé dans notre pays par le passé...) çıkarılmıştır. Ayrıca, kaynak metinde ekleme ve pekiştirme anlamına sahip olan “da” bağlacı (Bu da demek oluyor...), basit istemli çeviride “bu” anlamına gelen “cela” ile karşılanırken bağlam temelli isteme dayanan çeviride “donc” (cela veut donc dire...) ile karşılanmıştır. Basit istemli çeviride kullanılan “cela” ifadesi “bu” anlamını karşılamakta olup, kaynak metindeki “da” bağlacının ekleme anlamını tam olarak yansıtmamaktadır. Bağlam temelli çeviride yer alan “donc” ise çıkarım/sonuç anlamı katmakta, ancak “da” bağlacının anlamını birebir yansıtmamaktadır. Bu nedenle her iki çeviride de “da” bağlacının anlamsal açıdan tam olarak yansıtıldığını söylemek mümkün değildir. Bu durum son düzeltme sürecinin gerekliliğini açığa çıkarmaktadır.

Bununla birlikte, bağlam temelli isteme dayanan çevirinin bir kısmı koyu harflerle, bir kısmı ise italik harflerle aktarılmış ve “alors que” vb. ifadelerin eklenmesiyle daha güçlü ve vurgulu bir anlatım sağlanmaya çalışılmıştır. Bağlam temelli ChatGPT 4.0 çevirisine fazladan bağlaçların eklenmesi son düzeltme işlemi gerektirmektedir. Öyle ki, yapılan eklemelerin yanlış vurguya, gereksiz vurguya veya anlam açısından farklılığa neden olup olmadığının karşılaştırmalı olarak kontrol edilerek gerekli düzeltmelerin yapılması önem arz etmektedir. Ayrıca yapılan eklemeler anlamsal açıdan fazlalık oluşturmakta ve metni ağırlaştırabilmektedir. Bilgilendirici metinlerde, bilginin açık ve sade bir biçimde aktarılması önem arz ettiği için gereksiz ifadelerin çıkarılması, doğru olmayan dilbilgisel yapıların düzeltilmesi, dilde açıklık ve sadeliğin sağlanması dikkat edilmesi gereken hususlardan biridir.

5. Sonuç ve Öneriler

Çalışmada, orman yangınlarını konu alan Türkçe haber metinlerinde sık kullanılan “de/da” ve “ki” bağlaçlarının bir yapay zekâ aracı olan ChatGPT 4.0 tarafından Fransızcaya nasıl aktarıldığı açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. İlgili bağlaçların Fransızcaya aktarımıyla ilgili değerlendirmede, Reiss’ın çeviri eleştirisi ile ilgili aktarımlarından yola çıkarak belirlenen bağlama uygunluk ve dilbilgisel uygunluk temel ölçütleri çerçevesinde, anlamsal ve dilsel aktarımın doğru şekilde sağlanıp sağlanmadığına odaklanılmıştır. Bu bağlamda, yapay zekânın bağlam temelli istem neticesinde daha uygun önerilerde bulunabileceği ihtimali göz önünde bulundurularak ilk etapta yalnızca metnin çevirisini talep eden basit istem, ardından bağlaçların cümle içindeki kullanım özelliklerini gözeterek metnin çevrilmesi talebine dayanan bağlam temelli istem ChatGPT 4.0’a yöneltilmiştir. Elde edilen bu iki ChatGPT 4.0 çevirisi kaynak metinlerle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Google arama motorunda yapılan tarama neticesinde ulaşılan orman yangınları ile ilgili haber metinleri bağlaçların kullanımını açısından incelendiğinde, özellikle “de/da” bağlacı ile “ki” bağlaçlarının bu metinlerde yaygın kullanıldığına; “de/da” bağlacının çoğunlukla ekleme veya pekiştirme anlamında kullanıldığına; “ki” bağlacının ise çoğunlukla pekiştirme veya açıklama anlamında kullanıldığına ulaşılmıştır.

Orman yangınları ile ilgili Türkçe haber metninin ChatGPT 4.0 tarafından yapılan Fransızca çevirilerinde “de/da” ve “ki” bağlaçlarının aktarımı bağlama uygunluk ve dilbilgisel uygunluk temel ölçütleri çerçevesinde incelendiğinde, basit istemli çeviri ile bağlam temelli isteme dayanan çeviride farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Basit istemde, ChatGPT 4.0’a “Aşağıdaki metni Fransızcaya çevirir misin?” sorusu yöneltilerek metnin Fransızca çevirilerine ulaşılmıştır. Bağlam temelli istemde ise ChatGPT 4.0’a “Peki, bu metni Türkçedeki "de/da" ve “ki” bağlaçlarının kullanım özelliklerini dikkate alarak çevirebilir misin?” sorusu yöneltilerek metnin Fransızca çevirileri elde edilmiştir. Bu çerçevede, ChatGPT 4.0, basit istemli çeviride, bazı durumlarda (bkz. Tablo 5, Tablo 6, Tablo 10’daki örneklerde) bağlaçları metinden çıkarmıştır. Bu durum, özellikle “de/da” bağlacının pekiştirme veya ekleme anlamının aktarılamamasına veya bazen de tam anlamıyla yansıtılamamasına neden olmuştur. Bağlam temelli isteme dayanan ChatGPT 4.0 çevirisi ise bağlaçları bağlaçların kullanımına göre yeniden düzenleyerek sunmuştur. ChatGPT 4.0, bağlam temelli isteme dayanan çevirisinde, bağlaçların kaynak metindeki işlevlerini açıklamış, bağlaçlar için karşılıklar sunmuş ve seçimini gerekçelendirmiştir. Bununla birlikte, bazı durumlarda, bağlaçları cümle içindeki diğer sözcük ve ifadelere bağlı bir biçimde değil de bağımsız bir birim olarak ele alıp önerilerde bulunması son düzenleme sürecini gerekli hale getirmektedir. Öyle ki ChatGPT tarafından bağlaçlar için sunulan Fransızca karşılıklar incelendiğinde; basit istemli çeviride “de/da” bağlacına karşılık olarak “également, à la fois...et..., encore, ne pas-mais également, ainsi, ainsi que, bien que, dont, c’est...que” ifadeleri kullanılmıştır. Basit istemli çeviride “ki” bağlacı için “que, cela signifie que, malheureusement, bien entendu” gibi karşılıklar sunulmuştur. Bağlam temelli çeviride “de/da” bağlacına karşılık olarak “aussi, à la fois...mais aussi, également, (elles/lui) aussi, voire, lui (iki virgül arası vurgulu), par, donc” gibi önerilerde bulunulmuştur. “Ki” bağlacına karşılık olarak bağlam temelli çeviride “ce qui montre bien que, ce n’est malheureusement pas...qui..., il va de soi que, cela veut dire que” gibi öneriler sunulmuştur. Bağlaçların cümle içinde sözcük veya sözcük öbekleriyle birlikte bağımlı bir birim olarak ele alınarak bu önerilerin gözden geçirilmesi önem arz etmektedir.

Ayrıca, istemin belirtilmesinin ardından bağlam temelli isteme dayanan çevirinin kimi kez bağlaçların anlamsal aktarımından ziyade birebir karşılıklarını sunduğunu, hatta fazladan bağlaç kullandığını söylemek mümkündür. Bu durum genel olarak metnin doğallığının sağlanamamasına, gereksiz bir yoğunluğa veya uygun olmayan zorlama dilsel yapıların kullanılmasına neden olmuştur. Dolayısıyla, son düzeltme sürecinde, basit istemli çeviride, özellikle çıkarılan bağlaçların anlam kaybına yol açıp açmadığının kontrol edilerek gerekli eklemelerin yapılması, bağlam temelli isteme dayanan çeviride ise eklenen fazladan bağlaç veya “donc” gibi yapıların gerekli olup olmadığının değerlendirilmesi ve “aussi” veya “également” gibi ifadelerin tekrar oluşturduğu durumlarda sadeleştirme yapılması ve ayrıca bağlaçların doğru dilsel kullanımlarının kontrol edilmesi önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, basit istemli ChatGPT 4.0 çevirilerinde, bağlacın anlamına uygun karşılığının her zaman sunulmaması veya erek metinden çıkarılması; bağlam temelli isteme dayanan çevirilerde ise fazladan bağlaçların eklenmesiyle söylemin veya cümle yapısının farklılaşması, son düzeltme sürecinin gerekliliğini gündeme getirmektedir. Ayrıca, bağlaçların cümle içinde sözcük veya sözcük öbekleriyle birlikte bağımlı bir birim olarak ele alınarak anlamsal aktarımlarının sağlanması açısından insan müdahalesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda, son düzeltme işlemi, metnin türüne, işlevine ve hedef kitleye uygun doğru çevirilerin üretilmesine ve bağlama uygun anlamsal aktarım ile dilbilgisel doğruluğun sağlanmasına imkân tanıyacağı için Reiss'ın (2000) yapıcı çeviri eleştirisi söylemleriyle bağdaşmaktadır. Bilgilendirici metinlerde bağlaçlar özellikle anlatımı daha etkili hale getirmesi açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda, basit istemli çevirilerde bağlaçların aktarılmaması, pekiştirmenin sağlanamamasıyla, özellikle bu denli hassas bir konu olan orman yangınlarına gerekli dikkatin çekilememesi, vatandaş veya okuru yapılması gerekenler konusunda etkili bir biçimde bilgilendirememesi açısından bir sorun teşkil edebilir. Bağlam temelli isteme dayanan çevirilerde de böylesine hassas bir konuda özellikle doğrudan söylemlerde olmayan vurgulamaların varmış gibi yansıtılması sorun oluşturabilir. Bu doğrultuda, yapay zekâ çevirilerinde bağlaçların anlam ve dil açısından doğru aktarımının kontrol edilerek gerekli düzeltmelerin yapılması son düzeltme sürecinin önemini açığa çıkarmaktadır. Bu yönde bir çevirmen müdahalesi yapıcı çeviri eleştirisiyle örtüşmektedir zira çevirmen yapay zekâ çevirilerine eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşacak, uygun olmayan öneriler için uygun önerilerde bulunacak ve yapacağı düzeltme ve önerilerle çeviri sorunlarının giderilmesine katkı sağlayacaktır. Öyle ki Reiss'ın (2000) yapıcı çeviri eleştirisi söylemleri çerçevesinde, basit bir doğru-yanlış çeviri yargılamasından ziyade ilgili çeviri önerisinin dil ve dil dışı unsurlar çerçevesinde belirlenen objektif kriterlere göre değerlendirilmesinin ve mevcut önerinin kabul edilmemesi durumunda uygun seçeneğin sunulmasının önem arz ettiğini söylemek mümkündür. Böylece, hassas konuların çevirisinde bağlaçların işlevine uygun aktarımı, yalnızca dilsel doğruluğun önemini değil, aynı zamanda kamuoyunu doğru bilgilendirmedeki kritik rolünü ortaya çıkarmıştır. Yapay zekâ araçlarının bağlam temelli istemlerle yönlendirilmesi, çevre ve afet haberlerinin erek dilde de aynı etkiyi yaratmasına katkı sağlayabilir. Ancak bu süreçte insan çevirmenlerin eleştirel denetimlerinin ve son düzeltme sürecinin devreye girmesi gerektiği düşünülmektedir. Böylece, iklim krizi ve çevresel afetler gibi konuları ele alan haber metinlerindeki bağlaç vb. kullanımların yapay zekâ destekli çeviri ile aktarımına daha etkin katkı sunulabilir. Yapay zekâ çevirilerinde, bağlaçların, amaca yönelik istemlerle daha uygun önerilerle aktarılabilmesine, fakat anlamsal ve dilsel açıdan doğru aktarımın sağlanması için insan müdahalesiyle son düzeltme sürecinin gerekliliğine dikkat çeken bu çalışmanın genel olarak çeviribilime ve dil ile ilgili çalışmalara, daha özelden, çeviri ve teknoloji bağlamında ele alınacak çalışmalara katkı sunması beklenmektedir.

Kaynakça

- Abudayeh, C. & Dubbati, B. (2020). Politeness strategies in translating Donald Trump's offensive language into Arabic. *Perspectives: Studies in Translation, Theory and Practice*, 28(3) (February 2020), 424-439.
- Antalya Körfez (2024). İklim değişikliği, Türkiye ormanlarını da tehdit ediyor. *Antalya Körfez*, <https://www.antalyakorfez.com/iklim-degisikligi-turkiye-ormanlarini-da-tehdit-ediyor>, Erişim tarihi: 6.07.2025.
- Arslan, S. (2023). Haber metinleri çevirisinin kapsamı, niteliği ve bu süreçte görev üstlenen çevirmenin rolü. *The Journal of Social Sciences*, 2023 (62), 165-189.
- Bielsa, E., & Bassnett, S. (2008). *Translation in Global News* (1st ed.). London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203890011>
- Bielsa, E. (Ed.) (2022). *The Routledge Handbook of Translation and Media*. New York: Routledge.
- Boulanger, P-P & Gagnon, C. (2020). The translation of 'transparency' in the Canadian press: an inquiry into symbolic power. *Perspectives: Studies in Translation, Theory and Practice*, 28(3) (February 2020), 339-356.
- Can, M. Z. & Gezer, G. (2018). Haber çevirilerinde yerileştirme stratejileri olarak etnomerkezci eritme ve saldırgan sadakat. *Journal of History School*, 2018-XXXVII-2, 1-37.
- ChatGPTa, <https://chatgpt.com/c/68775c31-91d4-8003-b226-8e5eb9420651>, Erişim tarihi: 16.07.2025
- ChatGPTb, <https://chatgpt.com/c/6878b654-e4d8-8003-9447-4c2f9a85d17f>, Erişim tarihi: 17.07.2025
- Davier, L. (2017). *Les enjeux de la traduction dans les agences de presse*. Presses universitaires du Septentrion: Villeneuve d'Ascq. <https://doi.org/10.4000/books.septentrion>
- DHA (2025). İklim değişikliği yangın riskini ve zararını artırdı. *DHA*, <https://www.dha.com.tr/gundem/iklim-degisikligi-yanigin-riskini-ve-zararini-artirdi-2673699>, Erişim tarihi: 5.07.2025
- Dilidüzgün, Ş. (2008). *Türkçe Öğretiminde Metindilbilimsel Bağlamda Uygulamalı Bir Yaklaşım*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Đorđević, J. P. (2020). Translation in Serbian media discourse: the discursive strategy of argumentation as an adaptation technique. *Perspectives: Studies in Translation, Theory and Practice*, 28(3) (February 2020), 454-468.
- Gu, C. & Tipton, R. (2020). (Re-)voicing Beijing's discourse through self-referentiality: a corpus-based CDA analysis of government interpreters' discursive mediation at China's political press

- conferences (1998–2017). *Perspectives: Studies in Translation, Theory and Practice*, 28(3) (February 2020), 406-423.
- Guerrero, M. H. H. (2020). The translation of tweets in Spanish digital newspaper. *Perspectives: Studies in Translation, Theory and Practice*, 28(3) (February 2020), 376-392.
- Haber Global (2024). Orman yangınlarının 'halk sağlığı'na etkileri konusunda uyarı. *Haber Global*, <https://haberglobal.com.tr/gundem/orman-yanginlarinin-halk-sagligina-etkileri-konusunda-uyari-373480>, Erişim tarihi: 6.07.2025
- Havumetsä, N. (2020). Instances of translatorial action: a journalist as a translating reporter of speech. *Perspectives: Studies in Translation, Theory and Practice*, 28(3) (February 2020), 440-453.
- Hürriyet (2025). Bakan Yumaklı: 3 Günde 263 Yangın. *Hürriyet*, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/live-biri-sonuyor-digeri-basliyor-42860082#post-25>, Erişim tarihi: 6.07.2025
- Kamyants, A. (2020). Evaluation in translation: a case study of Ukrainian opinion articles. *Perspectives: Studies in Translation, Theory and Practice*, 28(3) (February 2020), 393-405.
- Karataş, İ. (2025). İzmir ve diğer kentlerde tehlike sürüyor! Yangınlar neden önlenemiyor? *Cumhuriyet*, <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/izmir-ve-diger-kentlerde-tehlike-suruyor-yanginlar-neden-onlenemiyor-2413970>, Erişim tarihi: 6.07.2025
- Kaynak, O. (1969). Türkçede Bağlaçlar. *Türk Dili Dergisi*, 19 (209), 697-705.
- Kenarlı, G. (2024). İklim krizi yangın rejimini değiştirirken orman yangınları ısınmayı artırıyor. *AA*, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/iklim-krizi-yangin-rejimini-degistirirken-orman-yanginlari-ismayi-artiriyor/3286754>, Erişim tarihi: 6.07.2025
- Melikoğlu, M. Y. (2024). İklim değişikliği Türkiye'de orman yangınlarının sıklığını ve şiddetini artırıyor. *AA*, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/iklim-degisikligi-turkiyede-orman-yanginlarinin-sikligini-ve-siddetini-artiriyor/3313173>, Erişim tarihi: 6.07.2025
- Nord, C. (2014). *Translation as a purposeful activity, functionalist approaches explained*. New York: Routledge.
- Özcan, L. & Bokaie, S. (2022). Dört işlev modeliyle haber çevirisi incelemesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 1354-1374. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1190396>
- Ping, Y. (2021). Towards two decades of journalistic translation research (2000-2019): a corpus-based bibliometric study of the Translation Studies Bibliography. *Meta*, 66(2), 406-426. <https://doi.org/10.7202/1083185ar>

- Poirier, É. A. & Roy, J.-H. (2023). L'outil Ultrad de La Presse Canadienne : la traduction automatique dans un contexte journalistique. *TTR*, 36(1), 71–105. <https://doi.org/10.7202/1107567ar>
- Reiss, K. (2000). *Translation Criticism-Potentials and Limitations*. London: Routledge.
- Ressources du Portail linguistique du Canada (2025). <https://www.noslangues-ourlanguages.gc.ca/fr/juridictionnaire/bien-que-meme-si>, Erişim tarihi: 15.09.2025
- Riggs, A. (2020). The role of stylistic features in constructing representations of Muslims and France in English online news about terrorism in France. *Perspectives: Studies in Translation, Theory and Practice*, 28(3) (February 2020), 357-375.
- Snell-Hornby, M. (1988). *Translation studies, an integrated approach*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Sözcügazete (2025). Orman Yangınları 2025'e Erken Başladı: Uzmanlar İklim Krizine Dikkat Çekiyor. *Sözcügazete*, <https://sozcugazete.com.tr/orman-yanginlari-2025e-erken-basladi-uzmanlar-iklim-krizine-dikkat-cekiyor/>, Erişim tarihi: 6.07.2025
- Suçin, M. H. (2014). *Haber Çevirisi*. İstanbul: Opus.
- Şevik, N. (2023). Haber metinleri çevirilerinde paralel metinlerle çalışmanın önemi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 1633-1655. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1253023>
- Türkmen, B. & Koçlu Maman, S. (2024). Yapay Zeka Destekli Haber Metni Üretimi ve Çevirilerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi: Chatgpt-4o Örneği. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi*, 0(21), 212-229. <https://doi.org/10.26650/ijts.2024.1552550>
- Ünsal, G. (2019). Haber Dili ve Çevirisi. *International Journal of Language Academy*, 7(2), 40-55.
- Vald on, R. A. (Ed.) (2021). *Journalistic Translation Research Goes Global*. New York: Routledge.
- Van Doorslaer, L. (2010a). Journalism and translation. In Y. Gambier & L. van Doorslaer (Eds.), *Handbook of translation studies*, (1), 180-184). Amsterdam: John Benjamins.
- Van Doorslaer, L. (2010b). The double extension of translation in the journalistic field. *Across Languages and Cultures*, 11(2), 175-188. <https://doi.org/10.1556/Acr.11.2010.2.3>
- Vitrine Linguistique (2025). <https://vitrinelinguistique.oqlf.gouv.qc.ca/25159/la-redaction-et-la-communication/organisation-textuelle/liste-de-charnieres>, Erişim tarihi: 15.09.2025
- Yavuz, Y. (2023). Antalya ormanlarında büyük kayıp! Açıkgazete, <https://acikgazete.com/kose-yazilari/yusuf-yavuz/antalya-ormanlarinda-buyuk-kayip/>, Erişim tarihi: 6.07.2025

Yılmaz, B. E. (2025). Orman Yangınları Doğayı Onlarca Yıl Etkiliyor: Ekosistemde Kalıcı Hasarlar Oluşuyor. Cumha, <https://cumha.com.tr/orman-yanginlari-dogayi-onlarca-yil-etkiliyor-ekosistemde-kalici-hasarlar-olusuyor>, Erişim tarihi: 7.07.2025